

طرح تدوین تاریخ انقلاب اسلامی

(بخش آخر)

«این بهترین طرحی است که تاکنون دیده ام»

حضرت آیت الله خامنه ای

تاریخ معاصر ایران پیچیده ترین و شاید ناشناخته ترین دوران تاریخ این سرزمین است. با همه ضرورتی که احساس می شود، به دلیل کمبود مطالعات و تحقیقات مستند و مستدل، چنانکه باید و شاید غبار تیرگی و ابهام از چهره آن رخت برنسته است. بی تردید یکی از معضلات تاریخنگاری این دوره فقدان یک چارچوب پژوهشی است؛ زیرا عناوین و محورهای تحقیقی به درستی تبیین نگشته اند و در نتیجه محقق در میان انبوه حوادث و جریانها دچار سرگشتگی می گردد.

خوشبختانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی، به عنوان یک سازمان پژوهشی پیشرو، تا حد زیادی این رسالت بزرگ اسلامی - ملی را مجال تحقیق بخشیده است. چنانکه خوانندگان محترم استحضار دارند، در دو شماره پیشین مجله، عناوین و موضوعات مربوط به «دوره نهضت امام خمینی از ۱۳۴۱ تا ۱۳۵۷ ه. ش» و همچنین «سلطنت محمدرضا پهلوی از شهریور ۱۳۲۰ تا بهمن ۱۳۵۷» از سوی این مرکز انتشار یافتند. با توجه به استقبال فراوان و شایان ستایشی که از سوی علاقمندان به تاریخ معاصر و محققان ارجمند، ابراز گردید، اینک سومین و آخرین بخش این گفتار که عناوین موضوعات پژوهشی از «صدر مشروطه تا پایان دوره رضاخان از ۱۲۸۴ تا ۱۳۲۰» را دربرمی گیرد، به همراه محورهای کلی تحقیقی از ۱۲۸۴ تا ۱۳۵۷ ارائه می گردد. به همین وسیله مرکز اسناد انقلاب اسلامی از همه پژوهشگران و محققان جهت به ثمر رساندن این طرح عظیم، دعوت به همکاری می نماید.

امید آنکه با تلاش مورخان دلسوز، در آینده ای نه چندان دور، این مجموعه در دسترس علاقه مندان قرار گیرد.

طرح تدوین تاریخ انقلاب اسلامی (بخش آخر)

تاریخ سیاسی معاصر ایران از ۱۲۸۴ تا ۱۳۵۷ ه.ش

الف- تاریخ معاصر ایران

* مشروطیت در نظر و عمل: بررسی کشمکش مشروطه و استبداد در تاریخ معاصر

ایران

* نقش مستشاران خارجی در تحولات ایران و پیامدهای آن

* جنبشهای معاصر ایران: بررسی علتها، انگیزه ها، عملکرد، واکنشها و پیامدها

* دسته بندی احزاب، سازمانها و گروههای سیاسی: علل تشکیل، اهداف،

شیوه های مبارزه، توان تشکیلاتی و میزان تأثیر آنها بر تحولات ایران

* تحولات دولتها و بررسی عملکرد آنها از مشروطه تا انقلاب اسلامی

* شاه، دربار و خاندان حاکمه: بررسی نقش و عملکرد آنان در تاریخ معاصر و

نوسانات آن: پیامدها و واکنشها

* نقش علما و حوزه های علمیه در تحولات ایران معاصر

* بررسی نقش و مداخلات ارتش و نیروهای امنیتی بر اوضاع ایران و پیامدهای آن

* زمینه های اصلاحات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در ایران: واکنشها و

پیامدهای آن

* تحلیلی از سیاستهای مذهبی زمامداران ایران و عکس العمل علما و محافل مذهبی

* بررسی زمینه های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کودتاها در ایران

* بررسی و تحلیل مبارزات دانشجویی و تأثیر آن در تحولات ایران: پیامدها و

واکنشها

* بررسی روابط متقابل مطبوعات و روشنفکران از یک سو و دولت و خاندان حاکمه

از سوی دیگر

* تحولات مجلس شورای ملی و مجالس دیگر (مجلس سنا و موسسان) و نقش آن در

تاریخ معاصر ایران

* بررسی روابط متقابل نهادهای حاکم (شاه- دولت- مجلس) و نتایج آن

* چگونگی و شیوه های مبارزاتی مخالفان و نحوه رویارویی دولتها با آن در تاریخ

معاصر ایران

- * علل و اگرایی سیاسی و جنبشهای تجزیه طلب در تاریخ معاصر ایران و پیامدهای آن
- * واکنش به امتیازات خارجی و آثار سیاسی-اجتماعی آن از مشروطه تا انقلاب اسلامی

- * تحولات حوزه های علمیه در دوران پهلوی اول و دوم
- * روند سیاسی شدن فقه و روحانیت در تاریخ معاصر ایران
- * بررسی روند تحول در هیئت حاکمه ایران از مشروطه تا انقلاب اسلامی
- * بررسی نقش وقف و تحولات آن در تاریخ معاصر ایران از ۱۲۸۴ تا ۱۳۵۷
- * تحلیلی از وضعیت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ایلات و عشایر و بررسی میزان نقش تأثیر آنها بر امور کشور از مشروطیت تا انقلاب اسلامی
- * چگونگی ورود هنر سینما به ایران و بررسی روند تحول آن با واکنشها و پیامدها

ب- روابط خارجی و بین الملل

- * تحولات نظام بین الملل و تأثیر آن بر تحولات سیاسی در ایران معاصر
- * تحمیل رژیم کاپیتولاسیون بر ایران و پیامدهای سیاسی-اجتماعی آن
- * تأثیر متقابل ایران و نظام منطقه ای بر یکدیگر
- * روابط متقابل ایران و سازمانهای بین المللی در یکصد سال اخیر
- * بررسی نقش و تأثیر سیاست «بی طرفی» ایران در جنگهای منطقه ای و بین المللی
- * بررسی تطبیقی استراتژیهای سیاست خارجی ایران در قبل و بعد از انقلاب اسلامی
- * بررسی و تحلیل دخالت بیگانگان در کودتاهای ایران
- * بررسی مقایسه ای نقش سفارتخانه های خارجی در تحولات سیاسی ایران
- * تحلیل عملکرد میسیونهای مذهبی در ایران
- * بررسی میزان تأثیر اولتیماتوهای قدرتهای خارجی بر دولت ایران در تاریخ معاصر
- * سیاست خارجی ایران در جنگ و صلح
- * بررسی تحلیلی «دیپلماسی» در سیاست خارجی ایران
- * بررسی تطبیقی تئوریهای روابط بین الملل با ایران (تئوریهای تصمیم گیری، وابستگی، سیستم، بازیها و ...)

طرح تدوین تاریخ انقلاب اسلامی (بخش آخر)

ج- اندیشه سیاسی

- * تحول نظری «فقه سیاسی شیعه» از مشروطیت تا انقلاب اسلامی
- * اندیشه های دینی در مواجهه با «تجدد» و مظاهر آن
- * خاستگاه نظری «روشنفکری» در ایران
- * مبانی فکری ایدئولوژیهای سیاسی در ایران (اسلام گرایی، ناسیونالیسم، لیبرالیسم، سوسیالیسم، مارکسیسم و ...)
- * مبانی فکری جریان «فراماسونری» در ایران
- * اندیشه های غرب گرایی و غرب ستیزی در ایران
- * اندیشه ظل الهی بودن سلطنت در دوران قاجار و پهلوی
- * تقابیل «شرع» و «عرف» در نزد علما از مشروطیت تا انقلاب اسلامی
- * اندیشه اتحاد اسلام و تحولات آن
- * اندیشه مشروطه خواهی و ایدئولوژی مشروطیت
- * اندیشه پارلمانتاریسم در ایران
- * تبلور ناسیونالیسم در مقاطع مختلف تاریخ معاصر ایران (دوران مشروطیت، رضاخان، محمد رضا)
- * اندیشه باستان گرایی و مظاهر آن
- * ریشه های اندیشه بهائیکری (شیخیه، بابیه و ...)

د- حقوق سیاسی

- * بررسی قانون کار و نحوه تکامل آن با تکیه بر تأثیر آن بر اقتصاد ایران از مشروطه تا انقلاب اسلامی
- * چگونگی پیدایش صنعت بیمه و قوانین مصوبه مربوط به آن، روند تحول از ۱۲۸۴ تا ۱۳۵۷
- * بررسی قوانین تجارت و نقش آن در تحولات اقتصادی ایران از مشروطه تا انقلاب اسلامی
- * بررسی حقوقی-سیاسی قوانین مطبوعات در ایران
- * روند شکل گیری و تحول دادگستری در ایران

- * بررسی حقوقی-سیاسی قوانین مربوط به حقوق ملت در ایران
- * جایگاه و مقررات مربوط به حاکم شرع در ساختار قضایی ایران
- * بررسی حقوقی-سیاسی روابط مجلس و دولت در ایران
- * نظام کنترل قوانین عادی در ایران
- * بررسی ابعاد مختلف قوانین مربوط به احزاب و جمعیتها در ایران
- * ابعاد سیاسی قوانین کار در ایران
- * ابعاد سیاسی قوانین و مقررات مربوط به رادیو و تلویزیون در ایران
- * ابعاد سیاسی قوانین انتخاباتی در ایران
- * موارد نقض قانون اساسی ایران (روح کلی-عدم تطابق قوانین عادی)
- * بررسی اقتدار قوه مقننه در دوران پیش از انقلاب اسلامی ایران
- * ابعاد سیاسی استقلال قضات در ایران
- * روند تغییرات حقوق زنان در ایران معاصر
- * تحلیل ابعاد سیاسی قوانین و مقررات مربوط به مالکیت زمین در ایران
- * ابعاد سیاسی مقررات و قوانین مربوط به عدم تمرکز و تمرکز سیاسی در تاریخ معاصر ایران
- * تحلیل قوانین و مقررات مربوط به نهادسازی سیاسی در ایران
- * ابعاد سیاسی مقررات مربوطه به حقوق اتباع بیگانه در ایران
- * جنبه های سیاسی آئین نامه های داخلی مجلس شورای ملی و سنا
- * نقایص و ابهامات قانون اساسی مشروطیت
- * ابعاد سیاسی تفاسیر به عمل آمده از قانون اساسی مشروطیت
- * میزان تأثیر فقه شیعه بر قوانین اساسی و عادی ایران
- * نحوه برگزاری انتخابات مجالس شورای ملی و سنا در ایران از لحاظ مطابقت با قوانین مربوطه یا عدم آن
- * بحث مسئولیت و پاسخگویی هیئت وزیران در قبال مجلس و شاه
- * بررسی تطبیقی مصونیت پارلمانی نمایندگان مجلس در قبل و بعد از انقلاب اسلامی
- * بررسی تطبیقی اصول محاکمات حقوقی در قبل و بعد از انقلاب اسلامی

طرح تدوین تاریخ انقلاب اسلامی (بخش آخر)

* بررسی مقایسه ای هیئت منصفه در قانون اساسی مشروطه و قانون اساسی جمهوری اسلامی و قوانین عادی

* بررسی تطبیقی وظایف وزیر دادگستری در دوره پیش از انقلاب اسلامی و بعد از آن

* مقایسه تطبیقی حقوق ملت در قانون اساسی مشروطه و قانون اساسی جمهوری اسلامی

* سیر تاریخی تدوین قوانین مجازات در ایران

* بررسی تطبیقی حقوق اقلیتهای دینی در دوره پیش از انقلاب اسلامی و پس از آن

* بررسی مقایسه ای قانون اساسی مشروطیت و قانون اساسی جمهوری اسلامی از نظر تأثیرپذیری از قوانین سایر کشورها

* بررسی مقایسه ای روند تدوین و تغییر قانون اساسی مشروطیت و قانون اساسی جمهوری اسلامی

* بررسی تطبیقی قانون اساسی مشروطیت و قانون اساسی جمهوری اسلامی از نظر ارتباط با حقوق طبیعی یا الهی

* بررسی تطبیقی قانون اساسی مشروطیت و قانون اساسی جمهوری اسلامی از نظر تحقق پذیری یا تحقق ناپذیری اصول آن

* مقایسه تطبیقی نحوه تفسیر قانون اساسی مشروطیت و قانون اساسی جمهوری اسلامی

۵- اقتصاد سیاسی ایران

* موانع رشد و توسعه اقتصادی در ایران معاصر

* جایگاه ایران در اقتصاد جهانی در دو قرن اخیر

* تأثیر نفت بر اقتصاد ایران

* تحولات اقتصاد کشاورزی ایران در دوران معاصر

* بانک و بانکداری در تاریخ معاصر ایران

* نقش شرکتها و سرمایه گذاران خارجی در اقتصاد دولتی ایران

* تأثیرات ژئوپولیتیکی در توسعه نیافتگی ایران

و- جامعه‌شناسی سیاسی

- * زمینه‌ها و عوامل اجتماعی سکولاریزم در ایران
- * بررسی علل عدم موفقیت حزب در ایران
- * روند شکل‌گیری طبقه متوسط جدید در ایران
- * بررسی مسئله استبدادپذیری در جامعه ایران
- * ساختار طبقاتی ایران در دوران معاصر
- * علل جامعه‌شناختی گرایش مردم ایران به مذهب
- * روند شکل‌گیری جامعه مدنی در ایران
- * بررسی مفاهیم سیاسی در فرهنگ عامه ایران
- * طبقه‌بندی اجتماعی نخبگان سیاسی در تاریخ معاصر ایران
- * ریشه‌های اجتماعی جنبشهای مساوات‌طلبانه در ایران معاصر
- * بررسی جامعه‌شناختانه جنبشهای دینی در تاریخ معاصر ایران

صدر مشروطیت

از آذر ۱۲۸۲ تا اسفند ۱۲۹۹

الف- تاریخ معاصر ایران

- * نقش مسلط علما در خیزشهای اجتماعی-سیاسی عصر قاجار یا واکنش نسبت به آن
- * نقش علما در تشکیل، سازماندهی و رهبری انجمنهای سری در انقلاب مشروطه
- * علل افزایش کمی علما و مراجع در اواخر دوره قاجار
- * مشروطیت در مسند حاکمیت، کشمکش مستبدین و مشروطه‌خواهان، واکنشها و

پیامدها

- * علمای مخالف مشروطه، دلایل مخالفت و بیان آرای آنان
- * علمای موافق مشروطه، بررسی آرای و رسایل آنان
- * نقش شیخ فضل‌الله نوری در پایداری یا اضمحلال مشروطه
- * نقش و عملکرد شاه، دولت و مجلس در صدر مشروطیت
- * علمای نجف و نقش آنان در اعاده مشروطیت و تحولات پس از آن

- * نقش روحانیون در تشکیل، سازماندهی و رهبری احزاب و گروههای سیاسی مشروطه و حاکمیت مشروطه
  - * نقش روحانیت در مبارزه علیه امتیازات، قراردادها و تهدیدات خارجی و رهبری این حرکتها و بررسی پیامدهای آن
  - * بررسی علل ناپایداری دولتهای صدر مشروطیت و نتایج آن
  - * جنبشهای سیاسی و مذهبی صدر مشروطه: علل، انگیزه‌ها، شیوه‌های مبارزاتی، عملکرد و نتایج
  - * مطبوعات صدر مشروطیت و تأثیر آنها بر اوضاع ایران
  - * نقش و عملکرد روشنفکران و روابط متقابل آنان با علما و حاکمیت سیاسی در صدر مشروطه
  - * تحولات مجلس شورای ملی از ۱۲۸۴ تا ۱۲۹۹
  - * دسته‌بندی گروهها، سازمانها و احزاب سیاسی در صدر مشروطه و بررسی نقش آنها در تحولات کشور
  - * نقش و عملکرد شاه و دربار در تحولات صدر مشروطیت
  - * بررسی و نقش و تأثیر تاکتیک «مهاجرت و بست نشستن» در مبارزات دوران مشروطیت
  - * بررسی نقش مساجد در پیروزی انقلاب مشروطه
  - * بررسی مواضع آیت‌ا... بهبهانی و آیت‌ا... طباطبائی
  - * تنوع نیروهای دخیل در فتح تهران و تأثیر آن بر جریانات بعدی مشروطیت
- ب- روابط خارجی و بین الملل**
- * نقش معلمین روسی دربار ایران در تحول سیاسی
  - * نقش احزاب و گروههای خارجی در تحولات مشروطه خواهی ایران
  - * مداخلات روسیه در دوران صدر مشروطه
  - * نقش نیروهای فزاق در تحولات صدر مشروطیت
  - * سیاست روس و انگلیس در دوره ده ساله همکاری (و تأثیر آن بر تحولات داخلی ایران

- * نقش پلیس جنوب در سرکوب نهضت‌های جنوب ایران
- * نقش نیروهای انگلیسی در شمال ایران
- * موضع انگلیس و روس (و سپس شوروی) در قبال نهضت جنگل
- * بررسی تحصن در سفارتخانه‌های خارجی به عنوان تاکتیک مبارزاتی در دوران مشروطه
- * روابط ایران و عثمانی در دوران مشروطیت

ج- اندیشه سیاسی

- * اندیشه‌های سیاسی سیدجمال‌الدین اسدآبادی، شیخ‌الشریعه (شریعت اصفهانی)، شیخ‌الرئیس (ابوالحسن میرزا قاجار) خبیرالملک، افضل‌الملک، درباره اتحاد اسلام و مواجهه با غرب

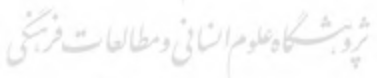
- * تجددخواهی: مبانی فکری، زمینه پیدایش و حاملان آن
- * تأثیر فتوای میرزای شیرازی در مورد تحریم تنباکو بر فقه سیاسی شیعه
- * نظرات انجمن‌های روشنفکری (انجمن معارف، جامع آدمیت، انجمن اخوت و ...)
- * قانون‌خواهی و علل تمایل به حکومت قانون نزد اندیشمندان دوره مشروطیت
- * تقریب بین اسلام و مدرنیسم (اندیشه‌های طالبوف)
- * باستان‌گرایی و ضدیت با مذهب (اندیشه‌های میرزا آقاخان کرمانی، میرزا فتحعلی آخوندزاده، زین‌العابدین مراغه‌ای و ...)
- * رابطه مشروطه‌خواهی و دمکراسی اجتماعی در نزد اندیشه‌گران دوره قاجار و مشروطیت

- * وظیفه‌ها و اندیشه ضدیت با استبداد، مشروطه‌خواهی و مخالفت با بیگانگان
- * جریان‌شناسی برخوردهای گوناگون فقهی با موضوع مشروطیت
- * تبلور اندیشه‌های قانون‌خواهی، مشروطه‌خواهی، ضدیت با استبداد در جراید معروف دوران مشروطیت (حبل‌المتین، پرورش، ثریا، حکمت و ...)

د- جامعه‌شناسی سیاسی

- * زمینه‌ها و موانع مشارکت سیاسی مردم در دوره قاجاریه

- * بررسی خاستگاه روشنفکران ایران عصر قاجار
- * نظام فتودالی و تأثیر آن در استبداد شاهان قاجار
- * نقش طبقات مختلف مردم در انقلاب مشروطیت
- * بررسی ارتباط روحانیت و بازاریان در جریان انقلاب مشروطه
- * زمینه‌های اجتماعی کودتای رضاخان
- * تقابل مذهب و مدرنیسم و پیامدهای آن در انقلاب مشروطیت
- * نقش روحانیت و روشنفکران در رهبری انقلاب مشروطه
- * آیا مشروطیت یک انقلاب بود؟ (تطبیق شاخصهای انقلاب بر حوادث مشروطیت)
- * نقش انقلاب مشروطیت در تحول ساختار طبقاتی ایران
- * جایگاه اقلیتهای قومی و دینی در مشروطیت
- * بررسی خاستگاه سیاسی-اجتماعی مجاهدان مشروطیت
- * بررسی شیوه رهبری در میان مشروطه خواهان
- * نقش و جایگاه گروههای قومی (قومیتها) در نهضت مشروطیت
- * جایگاه جناحها و احزاب سیاسی در مجالس مشروطیت (دوره اول تا چهارم)
- * نقش مشروطیت در تحول فرهنگ سیاسی مردم ایران

هـ- حقوق سیاسی

- * بررسی حدود اختیارات و نحوه تشکیل هیئت علمای طراز اول موضوع اصل دوم متمم قانون اساسی مشروطیت و تطبیق آن با شورای نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی
- * تحلیل و بررسی حقوق و تکالیف اعضای مجلسین در قانون اساسی مشروطیت
- * تحلیل و بررسی حقوق و تکالیف سلطنت در قانون اساسی مشروطیت
- * تحلیل و بررسی حقوق و تکالیف وزرا در قانون اساسی مشروطیت
- * تأثیرات حقوقی مکاتب و اندیشمندان غربی بر قانون اساسی مشروطیت
- * نظام حقوق شرعی و بازتابهای سیاسی آن
- * نظام حقوق عرفی و بازتابهای سیاسی آن
- * پیامدهای سیاسی و حقوقی عدم تشکیل هیئت علمای طراز اول

طرح تدوین تاریخ انقلاب اسلامی (بخش آخر)

* ضعفهای حقوقی قانون اساسی مشروطیت و دلایل نیاز به تدوین متمم
و- اقتصاد سیاسی

* تحول ساختار اقتصادی-اجتماعی ایران در دوران مشروطیت و نقش آن در قیامهای
روستایی

* منابع مالی و اقتصادی مجاهدان مشروطیت (منابع داخلی و خارجی)

* تأسیس شرکت نفت انگلیس در ایران و تأثیرات مهم آن بر اقتصاد و سیاست در
ایران

* روابط مالی و تجاری ایران و آلمان در دوره مشروطه و علل اقتصادی ایجاد این
روابط

دوران مبارزه برای استقرار مشروطیت از آذر ۱۲۸۳ تا تیر ۱۲۸۸

الف- تاریخ معاصر ایران

* اهداف و شیوه های مبارزاتی روحانیت و بیان تفاوتها یا تشابهات آنها با روشهای
دیگر گروههای درگیر در نهضت مشروطیت

* نقش و عاظ و اهل منبر در پیروزی و گسترش نهضت مشروطه (نظیر سید جمال
واعظ، ملک المتکلمین و ...)

* دلایل مبارزات پرشور مردم و نمایندگان تبریز و نقش آنان در تحولات مشروطه

* علل و زمینه های مهاجرت صغری و کبری و نقد و بررسی درخواستها، گروهها و
افراد شرکت کننده در آنها و نتایج آن در تکوین نهضت مشروطیت

* نقش علمای مشروطه خواه در تحکیم حاکمیت مشروطه و نحوه مشارکت آنان در
امور کشور

* نقش علمای مخالف مشروطه در تضعیف مشروطه، به توپ بستن مجلس و استبداد
صغیر

* دلایل مخالفت قوام الملک شیرازی با مشروطه

ب- روابط خارجی و بین الملل

- * نقش مستشاران بلژیکی در تشدید نهضت مشروطه ایران
- * بررسی عوامل خارجی تأثیرگذار بر نهضت مشروطه (شکست روسیه از ژاپن، شکست انگلیس از بوئرها، حمایت سفیر عثمانی از بست نشینان مشروطه خواه و ...)
- * بررسی مجموعه پیامها و تلگرافهای دولتها و شخصیتهای خارجی به مناسبت پیروزی مشروطه در ایران

ج- اندیشه سیاسی

- * مبانی فکری انقلاب مشروطیت ایران
- * بررسی تطبیقی دیدگاههای روحانیون ایران و نجف پیرامون مشروطیت و قانون اساسی
- * مبانی فکری اندیشه مشروطه مشروعه
- * علامه نائینی و بررسی تأثیرات غرب بر اندیشه های او در تدوین کتاب تنبیه الامه و تنزیه المله
- * دیدگاههای حاج ملاقربانعلی مجتهد زنجانى درباره مشروطیت

د- جامعه شناسی سیاسی

- * نقش تجار و بازرگانان در انقلاب مشروطه
- * بررسی شیوه های اعتراض در دوره قاجاریه و انقلاب مشروطیت (بست نشینی، مهاجرت، تحریم و ...)
- * بررسی خاستگاه اجتماعی نخبگان سیاسی دوره قاجاریه و میزان تحرك اجتماعى در این دوره
- * میزان توجه به عقلانیت و دیوانسالاری در انقلاب مشروطیت
- * نقش مدارس جدید در جامعه پذیری سیاسی محصلان در دوران انقلاب مشروطیت

هـ- حقوق سیاسی

- * اقدامات قانونی و حقوقی مجلس اول در استقرار مشروطیت

* بررسی اقدامات حقوقی مجلس اول جهت حمایت و حراست از حقوق انقلابیون
* بررسی اقدامات قانونی و حقوقی مجلس شورای ملی (دوره اول) در جهت
نهادسازی سیاسی

* ابعاد سیاسی قانون انتخابات مجلس اول
* بررسی اقدامات قانونی مجلس اول در جهت تعدیل حقوق دربار

و- اقتصاد سیاسی

* نقش قراردادهای اقتصادی با بیگانگان در تشدید و تسریع انقلاب مشروطیت
* علل اقتصادی انقلاب مشروطیت
* نقش اصناف و بازاریان در کمک رسانی به مجاهدان مشروطه خواه
* جنبش ملی برای ترویج صنایع ملی در دوره انقلاب مشروطه
* تأسیس وزارت مالیه و سازمان مالی ایران پس از انقلاب مشروطه
* علل اقتصادی قرار داد ۱۹۰۷ و تقسیم ایران به سه منطقه و تأثیر آن بر اقتصاد این
مناطق

* نقش اقتصادی پارسیان هند و زرتشتیان ایران در انقلاب مشروطه
* بافت طبقاتی دولت ایران پس از مشروطه و نقش اقتصادی طبقات مختلف در آن

دوره مبارزه

از آذر ۱۲۸۲ (هجرت صغری)
تا مهر ۱۲۸۵ (تشکیل مجلس اول)

الف- تاریخ معاصر ایران

* شیوه های روحانیت در تنویر افکار عمومی و گسترش مشروطه خواهی
* نقش شبنامه ها در بیداری مردم و گسترش اندیشه آزادیخواهی
* ارتباط متقابل علما و روشنفکران برای آزادی و حاکمیت قانون و پیامد آن
* نقش عوامل و وقایع تشدیدکننده انقلاب مشروطه

۱. شلاق خوردن معتمدین بازار در تهران

۲. بنای بانک استقراضی روس در قبرستان مسلمانان
  ۳. مسئله نوز بلژیکی
  ۴. شلاق خوردن میرزا محمدرضای کرمانی، مجتهد شیعه بر اثر فشار شیخیه
- * چگونگی تبدیل جنبش عدالتخواهی به مشروطه خواهی
  - * بررسی شخصیت مظفرالدین شاه و تأثیر آن در قبال نهضت مشروطیت
  - * چگونگی مشارکت مردم در نخستین انتخابات مجلس شورای ملی

ب- روابط خارجی

- * دلایل و چگونگی بست نشینی در سفارت انگلیس
- * نقش سفارت انگلیس در جهت دهی به خواستهای متحصنین

ج- اندیشه سیاسی

- * اندیشه های آیت ا... سید محمد طباطبائی و سید عبدالله بهبهانی درباره «عدالتخانه»، «دارالشوری»، «مشروطیت و قانون»
- * بررسی تأثیر اندیشه های غربی از قبیل فردگرایی یا دمکراسی اجتماعی بر قانون اساسی مشروطیت و متمم آن
- * مفاهیم «قانون»، «مصلحت»، «حقوق و آزادیهای سیاسی» در نزد اندیشمندان صدر مشروطیت
- * اندیشه «ضدیت با مداخله خارجی» و آثار آن در ایران دوره مشروطیت

د- جامعه شناسی سیاسی

- * بررسی نقش مهاجرت سیاسی در مبارزات سیاسی ایران
- * بررسی نقش گروههای زیرزمینی (مخفی) در انقلاب مشروطیت
- * تأثیر عملیات تروریستی در تشدید درگیریهای مشروطیت
- * تحلیل جامعه شناختانه شعارهای مشروطیت
- * بررسی شیوه انتخابات نمایندگان مجلس اول و جایگاه هر کدام از طبقات در آن

هـ- حقوق سیاسی

* تحلیل حقوقی- سیاسی دستخط تأسیس عدالتخانه (صادره از جانب مظفرالدین شاه در سال ۱۲۸۴)

* تحلیل و بررسی نظامنامه اصنافی انتخابات مجلس اول (مصوب شهریور ۱۲۸۵)

* بررسی دلایل تغییر عنوان مجلس شورای اسلامی (مندرج در فرمان مظفرالدین شاه) به مجلس شورای ملی (در قانون اساسی مشروطیت)

* بررسی و تحلیل حقوقی از فرمان مشروطیت (صادره از جانب مظفرالدین شاه مورخ ۱۲۸۵/۵/۲)

و- اقتصاد سیاسی ایران

* بررسی نقش مشکلات اقتصادی به عنوان جرقه های اولیه انقلاب مشروطه (گران شدن قند، شلاق خوردن تجار و ...)

دوره اختلاف

از مهر ۱۲۸۵ تا تیر ۱۲۸۷ (به توپ بستن مجلس)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

الف- تاریخ معاصر ایران

* چگونگی تأثیر روحانیون در تدوین قانون اساسی مشروطیت

* نقش روحانیون و علمای مشروطیت در سمت گیری و عملکرد مجلس اول

* چگونگی بروز اختلاف میان علما و تقسیم آنان به علمای مشروطه خواه و مشروعه خواه

* نقش علما در تدوین متمم قانون اساسی و تصویب نظارت علمای طراز اول

* بررسی عملکرد مجلس اول و پیامدهای آن

* نقش اتابک و رابطه او با سیدعبدالله بهبهانی

* بررسی زمینه های اختلاف میان محمد علی شاه و مجلس

* بررسی نقش مطبوعات در ایجاد بی ثباتی در کشور

- * بررسی اقدامات و عملکرد حاج آقا نورالله اصفهانی در عهد محمد علی شاه
- * تحلیل زمینه های استبداد خواهی محمد علی شاه
- * بررسی جناحهای روحانی مخالف و هوادار مشروطه در تبریز
- * بررسی نظرات و آرای اعضای کمیسیونهای سه گانه تدوین متمم قانون اساسی
- * دلایل تکفیر شیخ فضل الله نوری توسط علمای نجف
- * شورش اکراد در ارومیه در اردیبهشت ۱۲۸۷ و ریشه های سیاسی اجتماعی آن
- * بررسی عملکرد مجلس اول در قبال قرارداد ۱۹۰۷

ب- روابط خارجی و بین الملل

- * تحلیل محتوای قرار داد ۱۹۰۷ و پیامدهای سیاسی و اقتصادی آن
- * حملات قوای عثمانی به ایران در سالهای اول مشروطیت
- * بررسی حمایت سفارت انگلیس از «ناصرالملک» صدراعظم مشروطیت
- * مطالعه درخواست «گرامت شرف» وزیر مختار روسیه برای حیدرخان و اسماعیل خان (فروردین ۱۲۸۷)
- * فشارهای روس و انگلیس بر مجلس اول مشروطه و سیاست مجلس در برابر این فشارها

ج- اندیشه سیاسی

- * تحلیل محتوای روزنامه های حبل المتین، صوراسرافیل، مساوات، تمدن، روح القدس، ندای وطن از نظر مفاهیمی همچون (مشروطیت و مشروطه خواهی، طرفداری از قانون و حقوق مدنی، ضدیت با استبداد و مداخله خارجی، جدایی دین از سیاست و ...)
- * تحلیل محتوای رسائل معروف مشروطیت (رسائل مخالف یا موافق)
- * اندیشه های ناسیونالیستی و ادبیات سیاسی (سید شرف الدین قزوینی (نسیم شمال) و میرزا علی اکبر دهخدا)
- * طرز تلقی عامه مردم از مفاهیم «قانون»، «مشروطیت» و ...
- * افکار و اندیشه های سیدعلی آقا یزدی از واعظان معروف دوران مشروطیت

* اندیشه ها و عملکرد ثقة الاسلام تبریزی درباره مشروطیت
* تقابل و سازگاری «شرع و عرف» در اندیشه های علمای صدر مشروطیت

د- جامعه شناسی سیاسی

* قشربندی اجتماعی در مجلس اول و نقش آن در تدوین قانون اساسی

ه- حقوق سیاسی

* بررسی و تحلیل نظامنامه داخلی دارالشورای ملی ایران (مصوب ۱۲۸۵/۷/۲۵)
* بررسی ابعاد سیاسی قانون حذف وزارتخانه های مضاعف
* بررسی حقوقی- سیاسی محتوای روزنامه مجلس
* تحلیل و بررسی لایحه تشکیل مجلس سنا تقدیمی از طرف حاج محتشم السلطنه به مجلس به تاریخ (۱۲۸۵/۱۱/۱۳)

* چگونگی انتخاب نمایندگان تدوین کننده متمم قانون اساسی توسط مجلس
* بررسی و تحلیل تدوین و تصویب قانون انجمنهای ایالتی و ولایتی توسط مجلس و محتوای آن (۱۲۸۶/۲/۲۲)

* بررسی نحوه برخورد مجلس با تقاضای مشروطه مشروعه
* بررسی نحوه برخورد محمد علی شاه با تدوین متمم قانون اساسی مشروطیت (موضوع نطق شهریور ۱۲۸۶ اتابک)

* بررسی سیاسی- حقوقی نحوه تصویب قانون داخله و محتوای آن

و- اقتصاد سیاسی

* نقش تجار و مالکان و اصناف در مجلس اول و تصویب لایحه های اقتصادی و اولین بودجه کشور

* تقاضای دریافت قرضه از دولتهای روس و انگلیس توسط مجلس و تأثیر آن بر

اقتصاد ایران

* تصویب لایحه تأسیس بانک ملی توسط مجلس اول و علل عمده اقتصادی آن

دوره استبداد صغیر از تیر ۱۲۸۷ تا تیر ۱۲۸۸ (فتح تهران بوسیله مشروطه خواهان)

الف- تاریخ معاصر ایران

- * علل به توپ بستن مجلس و نقش روحانیون مخالف مشروطه در این واقعه
- * رابطه شیخ فضل الله نوری با محمد علی شاه در دوران استبداد صغیر
- * آیا شیخ فضل الله نوری و روحانیون مخالف مشروطه در سرکوب و اعدام مشروطه خواهان نقش داشتند
- * علل ناتوانی مجلس و مشروطه خواهان در جلوگیری از پیروزی استبداد
- * سرکوب مشروطه خواهان در دیگر شهرها و پیامدهای آن
- * قیام مردم تبریز به رهبری ستارخان و باقرخان و تأثیرپذیری آنان از علما و مراجع
- * نقش و تأثیر علمای نجف در شکست استبداد صغیر
- * علل قیام گیلان و حمایت مشروطه طلبان از آن
- * علل فتح اصفهان به دست بختیارها و نقش آن در اعاده مشروطیت
- * بررسی اقدامات محمدعلی شاه در دوران استبداد صغیر
- * بررسی نقش عامه مردم در فتح تهران
- * نقش هوارد باسکرویل امریکایی در طرفداری از مشروطه در تبریز
- * نقش مجاهدین قفقازی در فتح تهران
- * تلاشهای محمد علی شاه به منظور یافتن توجیهات شرعی برای سرکوب مشروطه خواهان
- * بررسی مطبوعات و شبنامه های ایران در دوران استبداد صغیر
- * نقش لیاخوف و نیروی قزاق در سرکوب مشروطه
- * بررسی و تحلیل شخصیت‌های پناهنده به سفارتخانه های خارجی بعد از به توپ بستن مجلس
- * بررسی پناهنده شدن صدرالعلما و عده دیگری از مشروطه خواهان به سفارت عثمانی (آذر ۱۲۸۷)

ب- روابط خارجی و بین الملل

- * بررسی واکنش انگلیس نسبت به سرکوب مشروطه خواهان و توسعه نفوذ روس
- * اقدامات و فعالیتهای سفارتخانه های روس و انگلیس در قبال تعطیل مشروطیت در ایران
- * بررسی حملات روسیه به خاک ایران برای سرکوب مقاومت مشروطه خواهان

ج- اندیشه سیاسی

- * اندیشه های فقهی- سیاسی معارض بودن مشروطیت با شریعت
- * بررسی توجیهات شرعی محمد علی شاه در مورد سرکوب مشروطه خواهان و تعطیل مشروطیت
- * بررسی تطبیقی اندیشه های شیخ فضل الله نوری و علامه نائینی

د- جامعه شناسی سیاسی

- * بررسی پایگاه اجتماعی شیخ فضل الله نوری
- * بررسی خاستگاه سیاسی- اجتماعی طرفداران استبداد صغیر
- * بررسی خاستگاه سیاسی- اجتماعی حامیان مشروطه مشروعه

ه- حقوق سیاسی

- * بررسی حقوقی- سیاسی روند محاکمات باغشاه (اعدام مشروطه خواهان)
- * تحلیل دستخط محمدعلی شاه به مشیرالسلطنه در خصوص انفصال سه ماهه مجلس شورای ملی (۱۲۸۷/۴/۳)
- * بررسی دستور دولت مبنی بر تعطیل انجمن های ملی در رشت (۱۲۸۷/۴/۷)
- * تحلیل فرمان محمدعلی شاه خطاب به صدر اعظم دائر بر افتتاح مجلس در ۱۲۸۷/۸/۲۲ و محرومیت اهالی تبریز از شرکت در انتخابات
- * بررسی و تحلیل عریضه جمعی از علما به محمدعلی شاه دائر بر لغو مشروطه (۱۲۸۷/۸/۲۲)
- * بررسی اعلامیه انصراف از مشروطیت محمد علی شاه (۱۲۸۷/۸/۲۸)

* تحلیل و بررسی قانون انتخابات ۶۳ ماده‌ای، تدوین شده به دستور محمد علی شاه
(۱۲۸۸/۳/۹)

* بررسی دستخط محمد علی شاه در خصوص احیای مشروطه و تعیین روز انتخابات
(۱۲۸۸/۲/۱۱)

* بررسی و تحلیل فرمان عفو عمومی محمد علی شاه (۱۲۸۸/۲/۱۱)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی